

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نیاښد تن من مېباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم
بدین بوم ویر زنده یک تن مېباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Literary-Cultural

ادبی - فرهنگی

محمد اسحاق برکت
ویرجینیا - امریکا
۲۷ اپریل ۲۰۰۹

بیایید پښتو بیاموزیم

څلورم لوست

(درس چهارم)

په پښتو کې د(ی) ډولونه

برای درست و صحیح خواندن و نوشتن پښتو، شناختن و بخاطر داشتن انواع (ی) درین زبان حتمی و ضروریست. دانستن و شناختن (ی) ها علاوه برینکه مارا در خواندن و نوشتن صحیح و درست اسما و کلمات کمک میکند در جمع بستن، ترکیبات، تشخیص جمع و مفرد، تشخیص اسمای مذکر و مؤنث (که از آنها در درسهای بعدی یاد آوری خواهد شد) نیز یاری میرساند. به گونه مثال به این جملات بسیار بسیط پښتو توجه فرمائید:

۱ - هغه سړی چې دې خواته را روان دی ډېر ستړی سوي دی.

۲ - هغه سړي چې دې خواته را روان دي ډېر ستړي سوي دي.

۳ - هغه نجلی چې دې خواته را روانه ده ډېره ستړې سوي ده.

۴ - هغه نجونی چې دې خواته را رواني دي ډېرې ستړې سوي دي.

در سه سطر بالا، دو سطر اول از نظر شکل برای کسانی که اقسام (ی) را نمیدانند کاملاً مشابه به نظر میرسند و هنگام قرائت، آنها را نیز یکسان تلفظ خواهند کرد. درحالیکه آنها همانگونه که معنی متفاوت دارند قرائت شان نیز متفاوت است، زیرا در آنها (ی) های مختلف استعمالگردیده. به معنی جملات توجه فرمائید:

۱ - آن مردیکه این سو راهیست بسیار مانده شده است.

۲ - آن مرد هائی که این سو راهی اند بسیار مانده شده اند.

۳ - آن دختریکه این سو راهیست بسیار مانده شده است.

۴ - آن دختر هائی که این طرف روانند خسته شده اند.

(ی) ها را در پښتو نظر به شکل و آواز از همدگر تفکیک و تقسیم مینمایند. برخی دانشمندان و زبان شناسان لسان پښتو، آنها را چهار نوع و برخی دیگر هم پنج نوع میگویند و درین مورد هنوز هم اختلاف نظر دارند و یا ممکن این قلم حقیر و عزلت گزین و غنوده در بستر علالت

از وحدت نظر شان خبر ندارد.
آن عده که جانبدار چهار نوع اند، (ی) ها را این ۴ نوع میگویند:

۱ - معروفه (ی):

این نوع (ی) در اخیر کلمات بدون کدام علامه (نقطه ها) نوشته میشود مانند: دوستی، دهنمنی،
ورورگلی او داسی نور.

۲ - مجهوله (ی):

این نوع (ی) در زیر دو نقطه بالای هم یا زیر به زیر دارند و طویل و کشاله دار تلفظ میشوند مانند:
ادی، شیدی، مستی، مینه، کینه اونور.

۳ - تأنیثه یا لکی داره (ی):

این نوع (ی) را که تلفظ آنرا در دری کم سراغ میکنیم، در اخیر خود دُمک دار که آنرا ازین
جهت در پښتو بنام (لکی داره "ی") نیز یاد میکنند و صرف در اخیر کلمات جا گرفته و علامه
مشخصه اسم مؤنث میباشد.

مشوانی، خولی، چوکی، نجلی اوداسی نور.

۴ - ثقیله (ی):

این نوع (ی) که چون (ی) تلفظ میشود در اخیرش (ء) دارد و معمولاً در صرف افعال برای جمع
مخاطب استعمال میشود.

تاسو ډوډی خوری، مهربانی وکړی کښی ډوډی تیاره ده بیا وروسته کورته لار سی.

یک تعداد دانشمندان دیگر هم تعداد (ی) ها را ۴ گفته به این ترتیب که عوض (ی) که یای ثقیله
گفته شده (ی) را شامل لست الفبای پښتو ساخته اند یعنی:

۱ - ی - لکه سری

۲ - ی - لکه خپلوی، ذهیر

۳ - ی - لکه منی، هبر

۴ - ی - لکه خولی، ډوډی

اما اکثر دانشمندان تعداد یا هارا در پښتو پنج نشان داده اند، که با استفاده از آنها تمام کاستی ها و
نواقص موجود برای نو آموزان لسان مرفوع و راه را برای آموختن زبان پښتو بیشتر مساعد
میگردانند.

این قلم هم برای تدریس ازین شیوه استفاده کرده آنرا بهتر از همه روشهای دیگر میداند و آنها را
به ترتیب ذیل تشریح مینماید و آنچه پیش ازین تشریح گردید صرف غرض معلومات شما بوده
است و بس.

۱ - ملینه (ی):

این یا در اخیر کلمات به شکل بالا بدون نقطه نوشته شده حرف ماقبل آن فتحه یا زبر دارد و
در اول کلمات به شکل (پ) و در وسط کلمات به شکل (پ) نوشته میشود. در اسماء، یکی از
علائم اسم مفرد مذکر و در صفات علامه صفت برای مفرد مذکر میباشد مثلاً:

پسرلی، خمری، سری، تنگی، لپونی، بریالی، توریالی او داسی نور.

۲ - معروفه یی (ی):

این یا به شکلیکه در بالا ملاحظه میفرمائید دارای دو نقطه پهلوی هم بوده در وسط کلمات به
شکل (پ) و در اخیر کلمات بصورت فوق ارقام میگردد، حرف ماقبل آن کسره میگیرد و قدری
شدید تلفظ میشود. بیشتر در جمع بندی اسماء و در زمان فعل حاضر برای غائب بکار برده میشود.
به مثالهای زیر توجه فرمائید:

سری، خمری، لپونی، هغه هلکان بسوونځي ته ځي، هغه څه شی نه خوري.

۳ - تأنیثه یی یا ثقیله بنحینه یی (ی):

این نوع یا را در پښتو بنام (لکی داره یی) نیز یاد میکنند، صرف در اخیر کلمات جا میگیرد و
علامه بارز اسم مؤنث و صفت برای مفرد مؤنث، حرف ماقبل آن زیر دارد.

هیلې ، مشوانیې ، هوسیې ، کوچنۍ .

۴ - کرواله یې (ځ) :

این یا در تلفظ خود با یا تأنیث فرق ندارد معمولاً در صرف افعال برای جمع مخاطب استعمال میگردد.

وساتۍ ، ولیکۍ ، ولولۍ .

۵ - مجهوله یې (ې) :

این یا دارای دو نقطه زیر به زیر بوده حرف ماقبل آن کسره یا زیر داشته و طویل تلفظ میشود .
در وسط کلمات به شکل (پ) و در اخیر کلمات به شکل (ې) نوشته میشود .

ډېر ، هېر ، تختې ، کتابچې او داسې نور .

تر بل لوست پورې مو په لوی او بینونکي خدای سپارم ، روغ او رمت اوسۍ .